

Jebron. Open huis voor vorming en pastoraat

Wie vrede wil, moet de oorlog voorbereiden?

zondag 21 april 2024

Welkom

We zijn vandaag drie weken na Pasen, of beter: na Goede Vrijdag. Want ik geloof nooit dat de leerlingen op een paar dagen tijd hun angst en verdriet konden overstijgen en op zo'n korte tijd onverschrokken en enthousiaste verkondigers van de Blijde Boodschap werden. Dat gedenken we op Pinksteren, over vier weken. En in die zin leefde Jezus vanaf dan verder en is hij 'opgestaan' op Pasen.

Wat er ook van zij, de evangelisten vertellen ons verhalen waarin Jezus verschijnt aan zijn moedeloze en terneergeslagen volgelingen en hen begroet met "*Ik wens jullie vrede*". Deze vredesgroet is sindsdien door de apostelen doorgegeven aan de eerste christenen. Zo bijvoorbeeld schrijft Paulus aan het begin van zijn brieven: "*De genade en de vrede van God onze Vader en van de Heer Jezus Christus, zij met u allen.*" En in elke eucharistieviering besluit de priester het gebed na het onzevader met de wens: "*De vrede van de Heer zij altijd met u.*" Geven ook wij aan elkaar een teken van vrede in de naam van (+).

Wij die hier komen "*om kracht tot vrede, om nieuwe hoop en ruimer zicht*", laten wij elkaar ook begroeten met een lied, meer zelfs met een "drievoudige groet: vrede, vrede, de lieve vrede".

Lied: Drievoudige groet (pag. 50)

Luisterlied: Where have all the flowers gone?(1)

In de oudheid zei men: "Als je de vrede wil, bereid je dan voor op de oorlog". Alsof de vrede een bestand zou zijn tussen twee pijnlijke drama's die nooit te rechtvaardigen zijn vanwege de massa's slachtoffers. Vandaar ook de vele protestsongs tegen oorlogen. We luisteren naar '*Where have all the flowers gone?*', in 1955 geschreven door Pete Seeger (1919–2014), een Amerikaans folkzanger, gitarist en vredesactivist. Ook in de rellen voor de gelijkberechtiging van de zwarte bevolking nam Seeger duidelijk stelling en zijn lied *We Shall Overcome* werd daarvan het symbool bij uitstek. Ook in de protestacties tegen de Vietnamoorlog liet Seeger van zich horen.

Niet verwonderlijk als je weet dat zijn vader muzikleraar was aan de University of California in Berkeley, tot hij in 1918 vanwege zijn pacifisme gedwongen werd zijn baan op te zeggen. Zijn vader was overtuigd communist en lid van de

Amerikaanse Communistische Partij. Eind jaren 30 stopte zijn vader zijn lidmaatschap en in de jaren 50 deed Pete dat ook. Dit was niet omdat hij zich geen communist meer vond, maar omdat hij inzag dat *"Stalin een opperst wrede misleider"* was. Opmerkelijk was zijn uitspraak in een interview met de New York Times: *"communisme ligt verder van wat Rusland ervan maakte dan wat de Kerken maken van het Christendom"*.

'Where have all the flowers gone?' is in tientallen talen opgenomen door vele artiesten waaronder ook in het Oekraïens, het Russisch, het Hebreeuws, het Japans en het Chinees. Wij beluisteren de oorspronkelijke versie in het Engels.

Lezing 1: Rechters 7

De bijbel staat vol verhalen van oorlog en geweld. (2) Voor veel lezers is dat een serieuze struikelsteen, een bron van ergernis. Het wordt vooral moeilijk wanneer God zelf de geweldpleger blijkt te zijn. Of wanneer Hij de Israëlieten beveelt hele steden en volkeren uit te moorden, inclusief kinderen en grijsaards. Deze ergernis is ten dele het gevolg van verkeerde verwachtingen die men tegenover de bijbel koestert. De bijbel is geen verzameling 'heiligenlevens', met alleen maar ideale mensen en ideale toestanden. De verhalen getuigen van het leven in zijn bonte veelzijdigheid, met goed én kwaad. De mensen worden er niet mooier of beter voorgesteld dan ze zijn. God komt ter sprake in het concrete leven van gewone mensen, met al wat dat aan lief en leed, aan vriendschap en haat te zien geeft.

In de loop der eeuwen zijn de bijbelse schrijvers evenwel tot het inzicht gekomen dat het beeld van JHWH als oorlogsgod niet langer houdbaar was. Hij is geen god van man en macht, geen die het heersende systeem bevestigt en de mens klein en angstig houdt. Bijbelse oorlogsverhalen zijn een kritiek op volkeren of koningen die anderen willen onderdrukken met militaire macht. JHWH daarentegen is de god die partij kiest voor de zwaksten. Hij hoort de noodkreet van de arme en komt naast de onderdrukte mens staan om die op te tillen tot volwaardige menswaardigheid. Aan Israël wordt aangezegd dat het niet mag vertrouwen op militaire macht en op oorlogsvoering. Dat is zeer duidelijk in het verhaal van Gideon (Rechters 7) en dat van David en Goliath (1 Samuel 17). Op het eerste gezicht lijken het gewone, gewelddadige oorlogsverhalen, maar in feite zijn het protestverhalen tégen de oorlog en tégen het geweld. Psalm 46,10 verwoordt dit inzicht zeer duidelijk: *"JHWH maakt een einde aan alle oorlog, Hij breekt de bogen, versplintert de speren, werpt onze wapens in het vuur"*.

In de tijd van Gideon werd Israël verdrukt door de Midjanieten. Deze hebben een goed getraind leger van 120.000 man. Gideon is door JHWH geroepen om Israël van de Midjanieten te bevrijden. Hij krijgt een goeie 30.000 man bij elkaar. JHWH vindt dat echter veel te veel...

"Uw leger is zo groot dat ik daaraan de Midjanieten niet wil overleveren. Israël zou zich tegenover mij kunnen beroemen en zeggen: Mijn eigen kracht heeft mij gered. Deel dus aan uw mannen het volgende mee: Ieder die bang is, mag naar huis gaan en de bergen van Golboa verlaten". 22.000 mannen trokken zich terug: toen bleven er nog 10.000 over. Daarop zei JHWH tot Gideon: "Nog is het leger te talrijk. Laat de mannen naar het water gaan; daar zal ik ze voor u schiften. (...) Er waren er 300 die met de hand aan de mond het water opslurpten; alle anderen waren bij het drinken op hun knieën gaan zitten. Toen zei JHWH tot Gideon: 'Met de 300 man die het water hebben opgeslurpt zal ik u bevrijden en de Midjanieten aan u overleveren; alle anderen moeten naar hun huizen gaan'".

Even zonderling is hun bewapening: ze krijgen ieder een trompet en een kruik met een brandende toorts erin. Midden in de nacht trekken ze naar het kamp van de Midjanieten en blazen alle 300 tegelijk op hun trompet, slaan de kruiken stuk en zwaaien met de toortsen. Van dat helse kabaal zijn de Midjanieten zodanig in de war dat ze met het zwaard op elkaar beginnen te slaan. Ze komen allemaal om.

Het is duidelijk dat in dit verhaal de spot gedreven wordt met de militaire macht van de Midjanieten. Maar tegelijk vertolkt het de overtuiging dat Israël zulke overmacht niet met gelijke wapens moet bestrijden. Er zijn andere middelen, bescheiden maar efficiënt, bijvoorbeeld de list. Hetzelfde zien we in het verhaal van David en Goliath.

Lied: Deze wereld omgekeerd (pag. 74 strofe 1: *"al wat hoog staat aangeschreven, zal Gods woord niet overleven"*)

Lezing 2: 1 Samuël 17

In de tijd toen Saul koning van Israël was, vormden de Filistijnen de grootste bedreiging. Twee zwaar bewapende legers staan tegenover elkaar. Goliath, een Filistijnse reus, daagt de Israëlieten uit tot een tweegevecht maar niemand durft. Veertig dagen duurt dat spelletje - beeld van een uitzichtloze, verlamdende situatie (1 Samuël 17, 11.16) – tot de jonge David op het toneel verschijnt. Heel betekenisvol is de passage waarin koning Saul David zijn eigen harnas wil laten aantrekken...

"Saul bekleedde David met zijn eigen gewaad, zette hem een bronzen helm op het hoofd, deed hem een pantser aan en omgorde hem met een zwaard. (...) David was echter niet in staat zich in die ongewone uitrusting te bewegen en werd er dus weer uitgeholpen. Hij nam zijn stok in de hand, zocht in de beek vijf gladde stenen uit, deed ze in zijn herderstas en ging met zijn slinger in de hand op de Filistijn af."

Met andere woorden, ook hier wou Saul zijn eigen denkschema aan David opdringen: groot geweld tegenover groot geweld. Maar David kiest voor een andere weg. Met zijn slinger en vijf keitjes – met zijn eigen kleine mogelijkheden en met een groot Godsvertrouwen velt hij de reus. David ontmaskert de zelfoverschatting van Goliath – symbool van alle machten waarvoor mensen door de knieën gaan. David bevrijdt Israël van de verlamdende angst en wijst een nieuwe weg.

Lied: Deze wereld omgekeerd (pag. 74 strofe 2: "*zijn woord wil deze wereld omgekeerd, de bierkaai wordt een stad van vrede*")

Over leven zonder angst en over een andere weg spreekt ook Jezus tijdens het Laatste Avondmaal: "*Mijn vrede laat Ik u, mijn vrede geef Ik u. Niet zoals de wereld die geeft, geef Ik hem u. Laat uw hart niet in beroering raken en niet bevreesd worden.*" (Joh. 14,27). Hij heeft het niet over de Pax Romana waaronder zijn tijdsgenoten en de eerste christenen moesten leven, een 'militaire vrede' die tot stand kwam door het zwaard en door overheersing, een 'gewapende vrede' gebaseerd op bedreiging en afschrikking.

Ook vandaag worden vanuit dezelfde perverse logica en met dezelfde motieven duizenden miljarden geïnvesteerd in het militair-industrieel complex, in gigantische wapenarsenalen die hoe dan ook miljoenen mensen doden. Dagelijks sterven kinderen aan makkelijk te voorkomen ziekten en aan ondervoeding. Met het geld dat op twee weken tijd aan 'de voorbereiding van de oorlog' wordt besteed, kunnen zij gered worden. In die zin doden wapens altijd, of ze nu gebruikt worden of niet. In die zin is er geen vrede maar vallen er aan de lopende band onschuldige slachtoffers.

Wat is vrede dan wel? Vrede is een verhouding tussen personen, groeperingen, staten en systemen, waarbij conflicten worden geregeld op geweldloze wijze en zonder de dreiging geweld te gebruiken, zodat veiligheid, welzijn en rechtvaardigheid mogelijk worden. Vrede is geen statische toestand, maar een dynamisch proces. Niet alleen "liefde is een werkwoord" om Alfons Vansteenwegen te parafaseren. Of nog anders gezegd: "Vrede is de weg, ga door!"

Vandaar dat deze middag vredesactivisten demonstreren aan de militaire luchtmachtbasis van Kleine-Brogel. Daar bevinden zich sinds 1963 Amerikaanse kernwapens die men zonder enig overleg met de bevolking wil vervangen door modernere versies die sneller en preciezer in te zetten zijn. Net als in de jaren zestig besliste de Belgische regering van meet af aan hier niets over te zeggen. Er was geen parlementair debat of publieke raadpleging. Hoe kan het dat er in een democratisch land, geen transparant debat is over iets als massavernietigingswapens?

De Belgische Coalitie tegen Kernwapens wil de geplande vervanging niet in stilte laten voorbijgaan. Als er niemand protesteert, gaan we collectief akkoord met

deze schending van de democratie. De vredesbeweging wil dat onze politici ophouden om boven onze hoofden te beslissen. De coalitie vraagt ook dat onze federale regering het VN-kernwapenverbod ondertekent en dat België de VS-kernbommen terug naar afzender stuurt.

Moeten we de oorlog voorbereiden als we vrede willen? Een vreemde redenering. Moet een koppel een scheiding voorbereiden als ze een liefdevolle relatie willen? Moet een student een bisjaar voorbereiden als hij/zij wil slagen? Moet een patiënt zijn begrafenis voorbereiden als hij wil en kan genezen? Nee toch?! Het zou ons te ver leiden maar het moge duidelijk zijn: wie vrede wil, moet aan vrede werken. Wie tegen oorlog is, moet een alternatief bieden om conflicten op te lossen of te voorkomen. Het betekent de samenleving demilitariseren door een actieve vredespolitiek die internationale spanningen afbouwt en die een systeem van geweldloos burgerverzet opbouwt. Het betekent de oorlogseconomie ombouwen tot een vredeseconomie met enkel nog sociaal nuttige producten en diensten die echte behoeften dekken. Met voorrang voor armoedebestrijding, milieuzorg, gezondheidszorg, openbaar vervoer, onderwijs... En daarmee komen we tot een derde peiler nl. vredesvorming. De idee dat mensen moeten voorbereid worden om op een geweldloze manier te handelen of te reageren tegen onrecht, is niet nieuw. Mahatma Gandhi en M.L. King kwamen al tot de conclusie dat training onontbeerlijk is.

Ik besluit: er is veel nodig om tot een wereld te komen zonder oorlog. Kan het wel? De vredesbeweging zegt: zolang je het niet probeert, is er niets bewezen! Amen. Het moge waar worden.

Lied: Deze wereld omgekeerd (pag. 74 strofe 3: *"wie denken durft dat deze droom het houdt, hij zal zijn ogen niet geloven"*)

Praktische punten en collecte

Lied: Lied tegen offeren (pag. 18)

In een klassieke eucharistieviering wordt nu overgegaan tot de offerande. Wij gaan brood en wijn niet laten aanbrengen door een misdienaar, maar wel zingen tegen het offeren. *"Jij die voor dood geen leven ruilt, maar om het minste leven huilt. Leid ons voorbij geweld en macht, verlicht ons met uw scheppingskracht"*.

Tafelgebed 18

Op dit eigenste moment verzamelt Pax Christi Vlaanderen aan de Sint-Trudokerk in Peer. Vanaf daar wandelen de actievoerders vreedzaam naar de militaire basis in Kleine-Brogel. Ze hebben een picknick mee en zullen daar samen lunchen. Bidden wij in verbondenheid met hen *"met hart en ziel om vrede en om herverdeling ten gunste van de minsten"*.

We delen brood en wijn

Vrije voorbeden met als acclamatie het refrein 'God is die goed is' (pag. 61)

Onzevader: Vader die in de hemel zijt (pag. 83 bovenaan)

Zending, vredeswens en zegen

Maak ons tot bondgenoot
van hen die zijn in nood.
Verlos ons van het kwaad,
van oorlog die voor brood doorgaat.
Dat wij nieuwe wegen leren gaan
die leiden tot een nieuw bestaan
van recht en vrede.

Zegenen we elkaar hiertoe in de naam van (+)

Lied: Overal waar recht geschiedt (pag. 20)

Ontelbaar zijn ze, al diegenen die waar dan ook in de loop van de geschiedenis
gesneuveld zijn voor het vaderland. Voor wie? Voor welke belangen? Zingen we
over een ander vaderland, 'ons moederland'.

Voetnoten

- (1) Grootste kampvuurklassiekers. 34 meezingers in open lucht, CD2, nr. 12
- (2) Oorlog, oplossing voor conflicten? Catechetische Informatie, jg. 20, nr. 1, september 1991, pag. 16-22 en pag. 36-43